

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Collegium Universi Juris Canonici

Engel, Ludwig
Salisburgi, 1693

26. De Præscriptionibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61596](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61596)

quasi de errore docuerit, ut in tit. de Con-
fessionibus de revocatione confessionis diximus.
In docet Panor. in c. cum venerabilis. 6.
l. 1. n. 26.

7. Exceptioni contraria est replicatio, quâ
actor elidit, vel negat exceptionem rei; sed
contra replicationem conceditur reo alia re-
sponso, que vocatur duplicatio; cui rursus
respondet actor per triplicationem; & tri-
plicationi reus opponit quadruplicationem.
Ultra quadruplicationem in plerisque tribu-
tibus partes, nisi ex magnis motivis, non
admittuntur, sed in causa concludere debent.
Imo praxis multorum locorum est, quod in
verbalibus audientijs & causis summarijs
causa per duplicationem concludatur.

TITULUS XXVI. De Præscriptionibus.

SUMMARIA.

1. Præscriptio quid, & quomodo differat ab usucapione?
 2. Præscriptio cui introducitur, & an potuerit introduci?
 3. Præscriptio acquiratur dominium, & an errore
sibi rei præscripta restituta vindicari possit?
 4. Præscriptio an habeat effectum in foro conscientie?
- Alia Summaria post §. 2.

§. I.

De Præscriptione in genere, ejus de-
finitione, differentia & effectu.

Præscriptionis vocabulo veteres Juris-
consulti generaliter exceptionem intel-
ligebant, ut patet ex Rubr. & l. 10. 11.
23. ff. de Exceptionibus, præscriptionibus.
In sensu autem magis specifico & proprio
huius Tituli, præscriptio est illa exceptio,
quæ opponitur domino, rem suam ab alio
per tempus à lege definitum, & conditio-
nibus ad id requisitis poss. ssum vindican-
di, live ut definit J.C. in l. 3. ff. de Usurpa-

tionibus & Usucap. est adjectio domini
(posset addi) vel alieni juris peremptio
(dum scilicet actioni personali, vel pœnali præ-
scribitur) per continuationem possessio-
nis temporis à lege definiti (subjunge)
aliisque jurium requisitis intervenien-
tibus.

Licet porrò inter præscriptionem &
usucapionem varias differentias assignare
soleant LL. Civ. Interpretes, præsertim ju-
re antiquiori inspecto, hodie tamen ex re-
cepto loquendi more posterioribus legibus
& maximè SS. Canonibus conformi plerum-
que inter se confunduntur, nisi quod usuca-
pio propriè tantum rebus corporalibus,
at verò præscriptio generaliori significa-
tione tam rebus corporalibus, quam incor-
poralibus conveniat. Ubi & illi sunt ter-
mini artis notandi, quod si per præscriptio-
nem alterius jus extinctum sive peremptum
sit, soleamus loqui in Dativo scilicet præscri-
ptum est obligationi, juri, vel actioni;
sin autem de acquisitione sermo sit, nomina-
tivo vel accusativo utimur v. g. præscripta
est servitus, vel præscripti rem, iurisdi-
ctionem &c. Alij etiam differentiam inter
usucapionem & præscriptionem statuunt
cum Accurs. Minsing. Schneidewin. ad
princ. Instit. de Usucap. quod illa sit rerum
mobiliùm, hæc immobiliùm. Sed ista do-
ctrina non benè cum LL. subsistit, in qui-
bus æque rerum immobiliùm, quam mobi-
liùm usucapio conceditur. l. sequitur. 4.
§. situ. 22. l. ei, a quo. 21. ff. de Usurp. &
usucap. l. un. C. de Usucap. transform.
Covar. ad c. possessor. de R. F. in 6. p. 1. §.
un. num. 3.

Introducendum est hoc jus præscriptionis
ob publicam utilitatem, ne incerta temper
essent rerum dominia, & infinitæ lites cir-
ca rerum proprietates, l. 1. ff. de Usurp. &
usucap. neque enim sequitur, rem habeo

exempto, donato, legato &c. ergo est me-
jare domini; nam si is, qui mihi tradidit,
dominus non fuit, me quoque dominum
facere non potuit, cum nemo plus juris in
alium transferre valeat, quam ipse habeat.
*l. nemo. §. ff. de R. I. nisi proinde lex ob-
diurnam possessionem bonâ fide & justo
titulo comparatam illius rei dominium ex-
pressè mihi adscribere, nunquam de eo se-
curus forem; & esto fortassis unus actor in
judicio ex probationum defectu me non
vinceret, semper tamen alios superventuros
timerem.*

Videtur quidem prescriptioni obstare ju-
ris naturalis præceptum: *ne quis cum al-
terius jactura locupletetur.* Sed hoc præ-
ceptum intelligendum est de locupletatione
injusta, non autem de ea, quæ sit legis au-
thoritate ex justa & publica causa, ob quam
lex, cum sit domina rerum, potest uni domi-
nium adimere, & in alterum transferre, si-
cut etiam contingit jure alluvionis, jure bel-
li &c. *l. adeo. §. 1. l. ergo. §. penult. ff. de Acquir. rer. dom. & lex humana,
quamvis Jus naturale in thesi mutare nequeat,
totam ejus præceptionem abrogando, in
hypothesi tamen & particularibus casibus
restringere & declarare potest. Unde illa
regula: *neminem esse locupletandum cum
alterius jactura*, potissimum in contra-
ctibus & commercio privatorum ad obser-
vandam justitiam commutativam, vel etiam
in delictis furti, rapinæ &c. procedit, non
autem in constitutione legis publicæ autho-
ritate & ex justa causa prolata, per quam
omnium utilitati consulitur, ita ut qui for-
san in una re passus prescriptionem, is pro-
ximè in alia contra alterum eodem præscri-
ptionis jure utatur:*

Effectus prescriptionis constat ex defini-
tione, quod scilicet sit acquisitio domini in
re possessa, ita ut saltem hodie jure Justina-

neo ex præscriptione non tantum eas
contra vindicantem priorem dominum,
quemcumque alium petentem, sed etiam
re præscripta amissa concedatur actio & in-
dicatio. *l. si quis emptio. §. in præ-
de Præscript. §. 30. annorum. Arnold. de
Celeberr. Ingolstadt. & meus olim. Cate-
diss. Professor. in tract. de Usucap. cap.
Assert. 2. num. 4. & 5. Adverte enim
oportet, in practica non esse illico ad
cacionem profligendum, utpote in qua
ciles probationes incumbunt Actori, &
verius facile defectum circa requisita
legitimam prescriptionem invenit, &
autem expedire, primitus aliquod rem-
um possessorium retinenda vel rem-
randa possessionis, aut actionem publi-
anam, ubi tantum possessio cum cunctis
banda est, licet tempora prescriptionis
sa non sint, intentare, de quibus præ-
agunt Interpp. ad Tit. Inst. de Usucap. &
ad §. namque 4. Inst. de act. &
ff. de Publiciana in rem actione. Nam
in Tract. de Remediis possessionis.
Iud etiam notabile, quod cum Chas.
Barthol. in l. fin. ff. Rem ratam. l. 1.
Bald. de Præscript. p. 1. quæst. 6. in
Tholos. lib. 40. Synagm. Et cap. 11. a
debet Layman. in Theolog. Moral. in
Tract. 1. c. 8. n. 23. rem usucapam pro-
pter acquisitum ejus dominium, etiam
errorem juris priori domino restitui
dicari posse.*

De eo inter DD. controversatur, an
fectus prescriptionis etiam in foro na-
no locum habeat, salvâ conscientia res
quam post completam prescriptionem præ-
scribens agnoscat fuisse alienam, resti-
possit? Etenim pro negativa facta
prescriptio fundetur potissimum in
negligentium prosequi res suas, atque
jus negligentia præsumptione, qui præ-
scripsit.

si vera non fuerit in negligentia culpabilis, sed potius ignorantia, non procedet hæc lites pœnalis & in præsumptione fundata contra eos in foro interno, quidquid in foro externo, ad amputandas lites itatuatur, quemadmodum non datur actio lætis infra dimidium juri pretij, & tamen in foro interno debet fieri restitutio, Alciat. ad l. quæque pedum. Cod. Finitum regund. Adhuc in 4. de Restit. ubi de præscript. h. ubi autem. Medina de Restit. quæst. 1. Adde, quod Justin. Imper. in Nov. 9. præscriptionem impium præsidium, improprium temporis allegationem dicat. Alij colligunt inter titulum lucrativum, & onerosum, ut cum illo res retineri possit, non cum illo, sicut refert Gloss. in c. vigilanti. §. n. novit. X. h. t.

Verum sententia affirmativa communior est: quia lex dicitur domina rerum, quas potest ex publica causa & autoritate uniuersaliter & in alterum transferre, sicut potest priuati in priuatis per pactiones & dispositiones, cap. 1. dist. 8. l. 1. ff. de Constit. p. m. l. Lucius. 11. ff. de Evict. l. bene à Zenone. 3. Cod. de Quandr. præscript. lex autem iusta in foro externo est etiam iusta in foro interno, ut in lib. 1. Tit. 2. de Constit. §. 3. num. 36. dictum. Nec est verisimile, quod SS. Canones, qui principaliter salutem animarum considerant, cap. nov. 12. de Judic. cap. ut animarum. 2. de Constit. 6. præscriptionis iura approbassent, si effectus eorum conscientie repugnaret. Imò hoc ipso, quod in cap. fin. h. t. tantum præscriptionem cum mala fide ratione peccati excludunt, utique supponunt præscriptionem cum bona fide à peccato, & consequenter à restitutione immunem esse. Neque demum satis provisum foret fin. præscriptionis, si quod Canon & lex circa dominij acquisitionem approbat, confisarius reprobarer.

Non obstant contraria, quia lex præscriptionis neque in pœna, neque in præsumptione negligentie principaliter fundatur, sed in quiete publica, & ut homines de suis possessionibus securos reddat. Non etiam est paritas, quando lex actionem lætis infra dimidium denegat, & quando præscriptionem concedit: ibi enim tantum negatiue se habet non assistendo in iudicio externo, hic autem in præscriptione positue approbat, dominium adicit, & possessorem securum reddit. Quod verò Imper. in d. Nov. 9. præscriptionem impium præsidium vocet, id eo sensu intelligendum est, quatenus improbi homines, & malæ fidei possessores præscriptionis remedio contra Ecclesias abutuntur. Atque hanc posteriorem sententiam tenent Gl. Pan. Barb. in Collect. ad c. vigilanti. §. h. t. Covar. ad c. possessor. de R. F. in 6. p. 3. §. 2. n. 1. Paul. Laym. in Theol. Moral. lib. 3. Tract. 1. c. 8. n. 4. Fachin. lib. 1. Controv. c. 64. Arnold. Rath. d. c. 1. assert. 10. ubi plures alios allegant, & attestantur de communi.

§. II.

De Requisitis ad præscriptionem in specie, & de habilitate rei ad præscribendum.

SUMMARIÆ.

5. Præscriptionis quot & qualia sint requisita?
 6. Præscribi nequeunt res, quæ non sunt in commercio, neque spiritualia à laicis.
 7. Præscribi an possit contra obedientiam, visitationem, & procurationem?
 8. Præscribi an possent limites.
 9. Præscriptio non procedit in actibus meræ facultatis, & ibi de pacto retrovendendi, item iure licendi pignus.
 10. Præscribi non possunt res alienari prohibite, veluti pupillares, dotales, fidei commissio subjectæ.
 11. Neque res furtivæ, aut vi possessæ.
- Alia Summaria post §. 3.

Ccc

Præ.

Praescriptio, ut procedat, & effectum fortiat, 4. conditiones requiruntur. I. Ut res sit apta praescribi. II. Bona fides. III. Justus titulus, & IV. possessio legitimo tempore continuata. Quintum requisitum addunt aliqui, traditionem; sed rectius dicitur, traditionem non esse per se necessariam ad praescriptionem, solum verò ex consequenti; quia iusta possessio, vel bona fides, vel titulus absque ea deficit. Arnold. Rath. in Tract. de Usucap. c. 5. assert. 1.

Solent DD. haec requisita per vulgatos hos vericulos memoria commendare.

*Non usucapies, nisi sint tibi talia
quinque:*

Bona fides, justus titulus, res non vitiosa,

Ut res tradatur, tempus quoque continetur.

Sed quia traditionem exclusimus, & de re non vitiosa, seu habili & apta ad praescribendum primo loco tractare constituimus, cum, ut ait J.C. in l. ubi lex. 24. ff. de Usurp. & usucap. bona fides possidenti nihil proficit, ubi lex inhibet praescriptionem. Et alias de materia cujuslibet rei, ejusque aptitudine praemitti solet, ideò cui placet, poterit in locum priorum sequentes vericulos substituere:

Sit res apta, fides bona, sit titulus quoque justus.

Possideas justè, completo tempora legis.

Primum igitur requisitum est, ut res sit apta praescribi, id est, talis, in qua jura non prohibeant praescriptionem. Etenim I. res commercio hominum exempta, & quae possideri nequeunt, aut in patrimonio & bonis nostris esse, praescribi non valent, uti res sacrae, religiose, homines liberi; item res publicis usibus deputatae, forum, theatra, via publica &c. l. usucapionem. 9. ff. de usurp. & usucap. Quibus etiam ex Jure Can. rectè

annumerantur jura spiritualia, & jura de mandati, conferendi beneficia &c. ut in laicis possideri & praescribi non possunt. causam. 7. b. t. Quà de re copiose dicitur inferius in Lib. III. tit. XXX. de Decimis. §. 2. & §. 3. à n. 5. An verò alia beneficia Ecclesiarum possint praescribi? arguitur in eod. lib. III. tit. XIII. de Rebus sacris non alienandis.

II. In c. cum non liceat. 12. x. de officio. 16. h. t. non admittitur praescriptio contra obedientiam, visitationem & praescriptionem. Verum hoc ita intelligendum est, quòd obedientia & visitatio extant praescribi non possit, ita scilicet ut nulli datur obedientia, & nulli competat visitatio ne dentur acephali sine capite, licet hoc potest autem praescribi obedientia & visitatio translativè, nimirum ut alteri Episcopo, videlicet aut immediate Subalterni, aut circa particulares Ecclesias Praelato obedientia exhibeatur, & competat. Barbosa, de Officio Episcopi. leg. 128. n. 3. & 129. n. 9. sicut & exemptionem, c. 2. de Capell. Mon. cap. cum. 14. vers. quia verò evidenter. de Privilegiis. c. cum persona. 7. de Privilegiis. vel de Episcopalia etiam ab inferioribus Praescribi posse, satis inter DD. c. auditis. 15. ubi Gloss. in v. Juris Episcopale & Barbosa in Collect. DD. c. olim. 18. h. t. Panorm. in c. cum non admittitur. 12. cod. tit. n. 17. Barb. de Officio. p. 3. alleg. 127. per tot.

III. Limites seu termini & fines praescriptum & Parochiarum praescribi non possunt ne confusio inter Praelatos & Subalternos. c. super eo. 4. de Parochiis. acquiritur de limitibus provinciarum & terrarum publicè auctoritate constituuntur. Host. apud Panorm. in d. c. super eo. & Barb. ibidem in Collect. n. 3. & de

Secus de limitibus Prætorum, qui privatâ authoritate, & conventione ordinantur, *cap. quia indiciante. q. h. t.* Item secus si de limum certâ constitutione non apparet, sed illi dubitent, tunc enim melior judicaretur possidentis conditio. Panorm. & Barbof. *lib. 1. Nihil quoque obstat, quo minus aliquis illam terram, ubi limes positus est, ipsius proprietatem præscribere valeat, si alius limes maneat in sua ratione limitandi, & in limum finem Episcopatus vel Parochie designet.* Barb. *in d. cap. super eo. n. 4.* Similiter non impeditur præscriptio decimarum in alienâ Parochiâ, si fiat salvis de cetero limitibus, *cap. ad aures. 6. h. t.* Panorm. *in d. cap. super eo. num. 6.* Barb. *d. alleg. 1. 1. num. 6.*

9. In tabus & actibus *mera facultatis* non procedit præscriptio, nisi prohibiti-
onem interpretetur is, qui meram facultatem habet, cum patientia acquirerit, & hunc prohibentem in quali possessione, & se in pignora obligatione constituerit. *DD. ad l. 2. ff. de Via publica & itinere publ. & hanc esse receptam apud JC. regulam, testatur Paulus Laym. in Theol. moral. lib. 3. tit. 1. num. 8.* Dicuntur autem res *mera facultatis*, quæ homines citra ullam conventionem & obligationem jure naturæ vel gentium pro suo arbitrio solent facere &mittere. Unde licet v. g. quis domum suam hactenus nunquam altius ædificaverit, non tamen erit contra ipsum præscriptio, quin impostero ædificare valeat, nisi aliquando ædificare volentem vicinus prohibuerit, & is de hac ædificatione celsârit, &c.

Aliquando etiam per pactum res efficitur libertate facultatis, veluti in pacto *de retrocedendo, seu redimendo, quando cunque placuerit &c.* ubi propterea juxta veriorum

(aliis quidem non paucis dissentientibus) & in Camera receptam sententiam non admitti præscriptionem præsertim jure can. inspecto, cum hic scientia & mala fides præscribere volentis concurrat, tradunt Andr. Gail. *lib. 2. obs. 18. n. 4.* Myning. *Cent. 1. obs. 16.* Fach. *lib. 2. Controv. 13.* Harp. *ad princ. Inst. de Usucap. a. n. 197.* Vid. etiam Covar. *Var. Resol. lib. 1. cap. 9.*

Idem censent de jure *luendi pignus*, quod videl. debitor nullâ præscriptione excludatur, quin oblata pecuniâ debitâ possit a creditore pignus repetere; ubi specialiter etiam illa ratio accedit, quod actioni non dum natae non præscribitur, sicut non est privatio sine habitu. *l. 1. §. ad hæc. r. C. de Annal. except. l. sicut. 3. Cod. de Præscr. 30. ann. ibi. ex quo competere ceperunt.* actio autem pignoratitia ad repetendum pignus non nascitur ante solutionem. *l. si rem alienam. q. §. 3. ff. de Pignor. act.* Item hæc præscriptio nullum haberet effectum: nam cum creditor non possederit rem oppignoratam tanquam suam, & jure domini, sed tantum jure obligationis, & pro ipso debitore ita quidem, ut creditoris possessio ad usucapionem profit debitori, ejus quoque dominium non ulucepit, *l. pignori. 13. ff. de Usurp. & usucap.* si dominium non ulucepit, quidquid opponeret contra actionem pignoratitiam, daretur contra eum rei vindicatio, aut publiciana. Arnold. Rath. *in Tract. de Usucap. c. 4. a. ff. 6.* And. Gail. *d. O. 18.* Harp. *ad tit. Inst. de Usucap. in princ. a. num. 183.* Aliud est circa jus offerendi competens posteriori creditori, ut offerendo debitum priori, possit in ejus locum succedere, & sibi causam pignoris confirmare, *juxt. l. r. l. prior. 5. & l. diversis. 8. C. Qui pot. in pign.* quia hoc jus offerendi competens per modum actionis, beneficium vel privilegii juris lapsu 30. anno-

rum perimitur *l. cum notissimi. 7. §. cod. jure 3. C. de Præscript. 30. an. Gail. d. l. n. 11. & Harp. d. l. n. 195.* Neque hic videtur scientia prioris creditoris malam fidem hujus præscriptionis impeditivam constituere, utpote qui nihil cum secundo creditore contraxit, & ita non tam positiva ante actionem institutam, quam passiva tantum ejus est obligatio; veluti dum alterius privilegio præscribitur, cui privilegiatus non utendo renunciare censetur, & tantisper optimâ fide præsumi potest.

10 V. Res, quæ alienari, regulariter etiam usucapi prohibentur. *arg. l. alienationis. 28. ff. de Verb. sign.* deficit enim in his plerumque justus titulus ex defectu justæ alienationis, concurruntque error juris, qui non prodest ad usucapionem, *l. nunquam. 31. ff. de Usurp. & usucap. cap. 2. de Reb. Eccl. non alien. in 6.*

Huc pertinent imprimis *res pupillorum & minorum*, quæ longo tempore usucapi & præscribi non possunt, *l. 3. Cod. Quib. non obi. long. temp. præsc. l. fin. Cod. In quib. caus. rest. in integ. non necess.* secus in longissimi temporis præscriptione. *d. l. fin.* ubi tamen etiam in hac tricennali præscriptione restituitur in integrum saltem ex æquitate, & præsertim curatoribus non existentibus solvendo, minoribus reservatur, quâ de re prolixè & suo modo accuratè agit. D. Arnold. Rath. *d. Tract. de Usucap. cap. 4. ab assert. 14. usque ad 18. inclusive.*

Similiter etiam *res dotales* usucapi, quia alienari, prohibentur, nisi præscriptio, antequam res dotalis efficeretur, inchoata fuerit, *l. si fundum. 16. ff. de Fundo dotali.*

Item & *res fideicommissi* subjectæ, seu testamento alienari prohibita, *l. fin. §. 3. vers. sin autem avaritia. Cod. Communia de legatis.* quia tamen Imper. ibidem tau-

tum de longi temporis præscriptione locatur, censent DD. longissimi temporis non excludi, *arg. l. sicut. 3. l. omnes. 4. Cod. Præscript. 30. annor.* Utrum vero in tali commissio familiæ, vel in feudo præscriptio contra proximum agnatum completa, deflet etiam remotioribus in gradu, non minus post mortem proximioris fideicommissum, aut feudum tanquam ad se devolutum petere possint, vid. *Fach. lib. 7. Contr. 12. Rosenthal. de Feud. c. 9. memb. 2. 83. n. 12. & concl. seq. n. 4. Rath. de Usucap. cap. 4. assert. 12. & seq.* Feuda an & quæ præscriptione acquiri, vel allodialia esse possint, dicitur inferius in tit. de Feud.

VI. *Res furtivæ, vel vi possessæ* usucapi non possunt, non tantum a iure ipsa mala fidei est; sed nec a quocunque bona fidei possessore, qui fortè illas a fure tertio emit, nisi hoc vitio furti aut vitiæ purgatæ fuerint. Purgantur autem simpliciter, vel *per lapsum 30. annor. an denuò in manus domini revert. §. 1. ff. de Res. Et hic appellatione domini etiam veniunt, qui prius talem rem bonâ fide possedit. Ad de præscriptio triennalis rerum mobilium raro procedit: quia plerumque, qui rem vendidit, cum dominus non fuerit, tum commisit, nisi in casu, ubi v. g. res depositas commodatas vel locatas res defunctum apprehenderit, & bonâ fide dens fuisse defuncti vendiderit. Vid. & Interpret. in §. furtivæ. 2. cum seq. tit. de Usucap.*

§. III. De Bonâ Fide.

SUMMARIÆ.

12. Bona fides quid & circa eam differentia sui civitatis & canonici.
13. Mala fides respectu unius an nocet respectu alii?

10. *Dobitiam an præscribat?*
 11. *Quomodo in iure an præscribat?*
 12. *Mala fides antecessoris an & quando nocet successor?*
 13. *Mala fides Procuratoris vel Tutoris an nocet principali?*
 14. *Mala fides an obstat præscriptioni contra actiones, & obligationes? Tractatur proxime.*
 15. *Bona fides & præscriptio in quibus actionibus possit sepi accidere?*
 16. *Cum mala fide an præscribi possit actioni hypothecaræ a tertio possessore?*
 17. *Mala fides an obstat heredi volenti præscribere rem legatam.*
 Alia Summaria post. §. IV.

Alterum requisitum ad præscriptionem est bona fides, quæ est *sincera rei alienæ reparantia*, dum nimirum possessor probabilis aliqua de causa credit, rem ad se pertinere.

Quamvis autem de iure civili bona fides tantum ab initio requiratur, neque mala fides superveniens impediat ufucapionem, nisi in præscriptione longissimi temporis plane de bonâ fide non quæretur, SS. tamen canones salutem animarum attendentes, & considerantes omne, quod non est ex fide, esse peccatum, remque alienam cum malâ fide sine peccato decineri non posse, ac inconueniens & iniquum esse, ut quis ex suo delicto cum alterius iactura commodum & lucrum reportet, prædictæ juris civilis constitutioni derogarunt, ita ut nulla hodie procedat cum malâ fide sive ab initio, sive ex post facto interveniente, quancunque temporis præscriptio, *cap. vigilanti. 5. cap. si dixerint. 17. & cap. fin. X. h. t.* Atque hæc correctio non tantum in terris Pontificiis, sed etiam in terris Imperij observari debet, quia generaliter in materiâ peccati non ad ius civ. sed Canonicum in toto orbe Christiano respiciendum est. *Text. & DD. in c. nov. 13. de Jud. Cov. in Re. eccl. c. possessor. de R. l. mo. p. 2. §. 1. n. 6. Barb. in Collect.*

ad d. c. si h. t. n. 5. Id quod etiam in Camera Imperiali receptum testantur Harpr. *ad tit. Inst. de Usucap. in princ. num. 79. & seq. Myning. Cent. 4. of. 6. And. Gal. Lib. 2. obs. 18. num. 7.*

Porro circa materiam hujus secundi requisiti aliquot magis notabiles quæstiones breviter resolvemus.

Quæritur itaque I. An mala fides respectu unius impediat præscriptionem respectu omnium aliorum, etiam erga quos est bona fides, velut si credam rem esse Titij, quæ tamen sit Sempronij, nunquid saltem quoad Sempronium ufucapiam? Pro ufucapione citantur plures apud Covar. *in d. c. p. ff. r. p. 2. §. 8. n. 7.* à quibus rectè dissentit Panorm. *in cap. illud. 8. h. t. 9. Covar. d. n. 7. Rath. in Tract. de Usucap. c. 2. assert. 2.* & alij, eò quòd tali casu revera subit mala fides & peccaminosa conscientia, quacum præscriptio saltem iure canonum procedere non potest. Limitant, nisi bona fides & præscriptio fuerit respectu diversorum jurium, v. g. si sciam quidem rem alienam, sed ignorem alteri in ea competere usumfructum, hypothecam, aut simile jus aliquod, tunc enim quoad ista jura, quæ bonâ fide ignoro, non impediatur præscriptio, quâ limitatione censet Covar. *d. n. 7. Bartholom. in l. naturaliter. 5. de Usurp. & Usucap. n. 11.* & quosdam ex dissentientibus conciliari posse.

Quæritur II. An in malâ fide reputari debeat, qui dubitando, sitne res sua, vel alterius, possidere pergit? Quidam distinguunt inter dubium *speculativum & practicum*, ita ut istud etiam possessioni superveniens interrumpat eam, non illud, nisi ab initio, ubi captio possessionis cum positivâ bonâ fide requiritur, quam non habet dubitans, cum dubium sit medium inter bonam & malam fidem. Dicitur autem secundum eos *speculative* dubitare, qui quasi in

thesi dubitat, ac quamvis hic & nunc credat rem se licite habere, interim tamen etiam considerat, vix in rarissimis casibus certo scire posse, an tradens fuerit dominus nec ne, & sic ipsum quoque accipientem rerum dominum fecerit. *Practice* vero dubitare censetur, qui dubitat in hypothese, & non tantum de vero domino ipsius rei, sed in eo quoque haret, an tanta conscientia retinere possit, qualis dubitans propterea, inquit, non praescribit, quod hoc modo dubitando, nec tamen restituendo peccaverit, cum non liceat agere cum dubio practico, in quo nisi tutior via eligatur, agens exponit se peccati periculo, & hoc ipso peccat, cum peccato autem nulla praescriptio admittitur. Vid. Covar. in d. c. poss. ff. §. 7. sub. n. 4. vers. Antonius autem. Rath. de Usucap. c. 2. assert. 36. & seq.

Alij magis de plano procedunt, & simpliciter distinguunt, an dubium adfuerit ab initio, vel an possessioni bona fide cepta supervenerit? Priori casu censent inchoari non posse praescriptionem: cum iura ab initio positivam bonam fidem requirant, & ante possessionem ceptam non bene applicetur regula, quod in dubio melior sit possidentis conditio. In posteriori autem putant, quod praescriptio non interruptatur, modo interim possessor moralem diligentiam adhibeat veritatis cognoscendae; tum quod hic locum habeat jam dicta regula: tum quod in c. fin. h. t. illa verba: *in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienam*, proprie loquendo tantum positivam malam fidem excludant, neque enim dubitans conscientiam rei alienae habere, dici potest. Idque confirmat D. Augustinus in c. si virgo §. causa. 34. quest. 1. in jure praedictorum, ait, *et am diu unusquisque bona fide possessor rectissime dicitur, quamdiu possidere se ignorat alienum: cum vero sci-*

verit, nec ab aliena possessione recedat tunc male fidei perhibebitur, tunc per injustus vocabitur. Ita cum Gl. in c. fin. h. t. v. nulla temporis. & Pan. ibidem. non 39. docet Paulus Layman. in Theol. Mor. lib. 3. tract. 1. cap. 8. num. 10. vers. in meisi verb. & quos allegat Covar. §. 7. num. 3.

Ex hac posteriori sententia duo quae recte inferuntur: nimirum primo, cum dubio practico praescriptionem tunc re non concedatur; secundo, quod dubio practicum possessioni superveniens non deponit, & possessor pro sua possessione sumere; eique insistere, juxta vulgarem cardiacam, quod in dubio praesumptio est possessore, & melior sit possidentis conditio. c. in pari. 65. de R. I. in 6. l. non 126. §. 2. & l. in pari. 128. ff. de R. I. possessor, qui etiam possidendi iustitiam nullam habet, non tenetur actum restituere, nisi jus suum legitime perierit, cum posset ea res non ad hunc actum sed ad alium spectare, cui per talem restitutionem forsitan magis, quam retinendo judicaretur. *tex. not. in l. fin. Cod. de vind.* multo minus tenebitur possessionem dimittere ob superveniens dubium, quod bona fide, & consequenter ex justa causa possidere cepit. Attamen necdum satis videtur hujus sententiae Authores explicare quid dicendum, si possessio cum dubio per speculativo initium acceperit? Item si possessor dubium practicum superveniens non deposuerit, sed dubitando possidere perrexerit.

Sane si licet mihi salvo meliori iure exponere, quod sentio, opinor dubium mere speculativum & in thesi conscientiam ab initio non impedire praescriptionem, quia alias vix unquam procederet praescriptio: cum nemo prudens possit in dubio

in credere, minus scire (nisi in rarissimis casibus) an res quoad verum dominium sit vacans, alioquin frustra exigentur cautiones de evizione, si nulla foret ambigendatio, sicut argumentatur Vasq. *Illustr. controu. lib. 1. c. 77.* quod verò accipiens licet minus credat esse tradentis, per id tantum excluditur dubium practicum, non speculativum.

Quoad alterum major est difficultas, & quia præscriptiones in præjudicium dominii ecedentes non sunt omni ex parte favorabiles, facit sententiam D. Arnoldi Rath. *d. cap. 2. assert. 37.* esse in conscientia magis vitiosam, interim considerandum relinquo, an non contraria, saltem in casu, quò post mortalem diligentiam de cognoscenda veritate adhibitam adhuc possessor in dubio remanet, theoreticè probabiliter defendi possit. Etenim verò quò dicitur, agentem cum dubio practico peccare, id quidem verum esse potest quoad Deum & se, exponendo se periculo vel potius in hoc casu, quantum in se est, volendo se exponere &c. non autem peccato injuritiæ contra proximum, cui in dubio nullam facit injuriam, vel iniuriam non restituendo juxta paulò antedicta, & d. l. fin. *Cod. de Rei Sind.* præscriptio autem non currit quidem cum peccato, si sit peccatum contra justitiam proximo debitam, & ubi restitutio ex obligatione juris alicui determinato facienda est, scilicet si fuerit peccatum alterius generis, veluti si quis cum animo avaro, superbo, &c. possideret, non utique propterea minus præscriberet. Hinc forsitan DD. supra citata nullam distinctionem fecerunt, an possessor dubium deposuerit, vel non? & plerumque dubitans & non dimittens possessionem practicè se resolvit solo dubio speculativo retento.

Quæritur III. Utrum errans in jure de-

beat bona vel mala fidei possessor judicari, & an cum errore juris procedat præscriptio? Conveniunt imprimis DD. quòd errans in jure claro & notorio, censeatur juris interpretatione non esse in bona fide, sed potius in ficta mala fide, neque præscribat præscriptione longi temporis, prout id apertis textibus deciditur in l. juris. 4. & 7. ff. de Fur. & facti ignor. l. nunquam. 31. ff. de Usurp. & usucap. l. 2. ff. Pro emptore l. quemadmodum. 7. C. de Agric. & censit. adeò ut talis errans utcumque physicè in bona fide fuerit, ne quidem in conscientia præscriptionis jure uti possit, quia hæc leges non fundantur in præsumptione vere mala fidei, sed errantem in ficta mala fide constituunt, & nolunt, ut error juris ad lucrum & commodum præscriptionis prodesse valeat, ubi autem lex inhihet præscriptionem, bona fides nihil operatur. l. ubi lex 24. ff. de Usurp. & usus. Laym. in Theol. mor. l. 3. tr. 1. c. 8. n. 11. Rath. d. c. 3. assert. 44. Cov. in Relict. c. possessor. de R. I. in 6. p. 2. §. 7. n. 6. & 11. & attestantur de communi. Deinde satis etiam conveniunt, quòd error juris dubij & multipliciter intelligibilis secundum diversas probabiles DD. interpretationes, non impediatur præscriptionem, Panorm. in cap. de quart. d. 4. b. t. num. 12. Laym. d. num. 11. Rath. d. cap. 2. assert. 46.

Verum in eo dissentiunt, an pariter in præscriptione longissimi temporis, quæ titulum non requirit, ac tempore digestorum erat incognita, error juris attendi debeat? Aliqui simpliciter affirmant; alij negant; alij distinguunt, an jus resistat præscribenti, vel an nec resistat, nec assistat? ut priori casu non procedat præscriptio cum errore juris, quia datà resistentiã requiritur titulus, cap. 1. h. t. in 6. qui non est iustus cum errore juris; & qui contra jura merca-

mercatur, dicitur esse in mala fide *d. l. quemadmodum. 7. Cod. de Agric. & cens.* secus vero in posteriori. Vid. Fach. *Lib. 8. Contr. c. 28. Bovar. d. §. 7.* Alii demum alia distinctione utuntur, an error juris culpabilis existat, an non? Ita ut cum culpa seu peccato saltem de jure canonico non procedat præscriptio, secus ubi error inculpatus & invincibilis est Arnold. Rath. *d. c. 2. aff. ser. 43.* Ita quoque notat Laym. *d. num. 11. vers. sed limitanda.* quod in illis personis, in quibus ignorantia juris inculpabilis est, scilicet in milite, minore, muliere, agricola non habente peritiorum copiam (enumerantur in *l. cum de indebit. 25. §. 1. ff. de Prob.* non impediatur ex tali errore præscriptio. Facit etiam *l. regula. 9. §. 3. ff. de Jur. & facti ignor.*

Quamam verò ex his sententiis verior existat, cum omnes probabilibus rationibus & gravibus autoritatibus nitantur, aliis iudicium relinquo. Ego in schola (pro qua secundum repetitas protestationes meas, non pro tribunalibus scribo) facillimè crederem defendi posse sententiam Fachin. *d. c. 28.* omnem præscriptionem cum errore juris clari negantem. Hæc enim fuit expressa juris antiqui decisio, quæ jure novo non reperitur correctâ, quod error juris juxta *l. l. superius* citatas simpliciter usucapionem impediât, & ne quidem fœminis (penes quas tamen est in culpatus *d. l. 25. §. 1.*) in compendiis seu acquirendo proficit, licet in damnis rerum amittendarum non noceat, *l. error. 8. ff. de Juris & facti ignorant. l. quamvis. 11. Cod. eodem titulo.* Et ratio videtur esse non solum ex eo, quod ignorantia juris, quæ in plerisque culpa est, præmio & lucro indigna sit, sed etiam quod præscribens non tantum juri privato, sed etiam communi præjudicaret, eique derogaret, quod præscriptioni particulari non tri-

buitur, sed tantum legi communi, veluti fuerudini. Non obstat *d. l. Regula. 9.* nam quod ibidem Paulus J.C. ex summo Labeonis retulit, mox subiungit, *raro est, non nisi in catibus à jure error accipiendum esse,* neque de præscriptione loquitur, utpote quæ ex responso *l. 31. ff. de Usurp. & Usucap.* cum errore juris nunquam procedit. Similiter quod in *d. l. quamvis. 11. C. de Ignor.* de imperfecta atate exceptio, forsitan intelligitur in ordine ad beneficium restitutionis in integrum, v. g. ad attendendam hereditatem ex errore juris, ut *l. 2. C. Si minor ab hered. sineat. & l. 1. C. Si ut omisiam hereditatem, &c.*

Quæritur IV. An & quando mala fidei Antecessoris noceat successoribus in bonis existentibus? Distingendum est inter hereditatem singularem, qui ex titulo singulari puta emptionis, donationis legati, &c. ab altero consequitur, & inter hereditatem universalem, scilicet heredem, qui deus personam representat, & in universum ejus succedit. *l. hereditas. 62. ff. de Hered. Inst.*

Successori singulari, licet jure antiquo non noceret mala fides antecessoris, si jus accessione usus non fuisset, sed præscriptionem à sua possessione inchoasset, *l. virum. 5. ff. de Divers. temporal. script.* Hodie tamen jure Novellæ *Auth. male fidei. Cod. de Præscript. longi temp. desumpta ex Nov. 119. c. 7.* successor etiam singulari nocet mala fides antecessoris in præscriptione longi temporis, si res sciente domino, sive eo, qui rem ad se pertinere contendit, alienata fuerit, & per totum illud tempus novum possessorem non convenerit. Quod insuper summo DD. ut hæc *Auth. correctoria & c.* sequenter strictæ interpretationis non pro-

ita si antecessor non fuit in vera, sed tantum ficta mala fide. V. g. hæres, qui res a defuncto mala fide possessas ipse bona fide apprehendit, & rursus in alium bona fidei possessorem alienavit. Barth. in l. Pomponian. §. cum quis. ff. de Acquir. poss. N. Everhard. Volum. 2. cons. 117. & seq. Item quia d. Auth. tantum de præscriptione domini loquitur, ajunt, non obtinere in præscriptione contra hypothecam, ideò d. l. 1. §. 2. C. si adversus Creditorem præscrip. oppon. per d. Auth. non esse subitam. Negur. de Pignor. 2. memb. sent. par. n. 21. Imò quorundam locorum statuta & provincialibus legibus ne quidem in præscriptione domini de Auth. mala fidei recepta est, sicut de Gallia, & Bavaria refert Arnold. Rath. in Tract. de Usucap. c. 2. affert. 53.

Dei etiam, in præscriptione longi temporis malam fidem antecessoris obesse successoris singulari: secus est in præscriptione triennali, seu longissimi temporis, quæ in ipsa Auth. nominatim excipitur.

Successori verò universali videl. bonorum possessori, hæredi sive ex testamento sive ab intestato succedenti etiam antiquo jure inspecto nocet mala fides defuncti nisi specialiter alio quam hereditatis vel à defuncto accepto titulo foret munitus. l. sequitur. 4. de hæres. §. ff. de Usurp. & usucap. l. cum hæres. 11. ff. de Divers. tempor. præscript. l. p. C. Commun. de usucap. l. vltia. 11. C. de Acquir. possess. Idque etiam eo casu procedet, quo hæres vellet præscriptionem à sua possessione inchoare, & panter in præscriptione longissimi temporis, contra Val. Illustr. Controv. lib. 2. c. 73. & alios apud Covar. in Relect. c. possessor. de R. J. 106. p. 2. §. p. n. 5. defendit Fachin Lib. 8. Controv. cap. 27. & lib. 1. consil. 28. n. 45. & seqq. Rath. d. c. 2. assert. 58. & citati ENGEL IN DECRET. LIB. II.

apud Barb. in c. fin. h. t. n. 10. tum quòd hæres teneatur ad exonerandam conscientiam defuncti, c. fin. de Sepult. c. in literis. §. de Raptor. quod fiet rem ab eo mala fide possessam domino restituendo, ut argumentatur Fachin. Lib. 1. Controv. c. 66. & Pan. in c. 2. h. t. n. 8. tum quòd possessio defuncti & hæredis propter repræsentationem ejusdem personæ censeatur eadem possessio, d. l. vitia. & propterea sicut de Jure Civ. hæres non præscribit longo tempore, si defunctus fuit in mala fide, quia ab initio requiritur bona fides, d. l. cum hæres. 11. ff. de Divers. tempor. præscript. Ideò saltem de Jure Canonico nec præscribet longissimo tempore, cum etiam in hac præscriptione & hoc jure ab initio bona fides requiratur.

Putant tamen aliqui magni nominis DD. id solum accipiendum esse de primo hærede, hæredis autem hæredi, si uterque in bona fide fuit, præscriptionem concedunt: cum enim primus hæres fuerit tantum in ficta mala fide, & secundus hæres per aliam fictionem ejus personam repræsentet, non debet duplex fictio in eandem personam cadere. Covar. d. g. p. n. 7. & videtur admittere Fachin. d. c. 27. vers. Nec obstat. licet olim aliter consuluerit Inelyta Facultas Juridica Ingollad. teste Rath. d. cap. 2. assert. 58. num. 5.

Præterea etiam notabile est, quòd Prælato, vel successoris in beneficio non nocet mala fides sui antecessoris, si ipse in bona fide sit: quia non habet causam à suo antecessore, sicut hæres, sed ab electione, confirmatione, seu collatione superioris. Panorm. in c. 2. h. t. n. 8. & inc. 4. eod. t. n. 8. Joan. Honor. eod. tit. n. 24. Henr. Zoëmus. eod. tit. n. 14.

Utrum autem civitas vel universitas præscribere possit, si primis civibus in mala fide existentibus emortuis, novi & in bona

Ddd

bona

bona fide succedat, vid. Fachin *Lib. 8. Controv. c. 25.*

17 *Quæritur V.* An etiam mala fides Procuratoris, vel tutoris, noceat domino, vel pupillo supposito, quod dominus, & pupillus, bonam fidem habuerint? Negativa communiter inter DD. recepta est, dummodo res ipsa non sit aliquo reali vitio, v. g. furti affecta. *l. quod vulgo. 11. ff. Pro emptore. l. iniquissimum. s. ff. de Juris & facti ignor. l. neque interdicto. 108. ff. de R. J. Rath. d. c. 2. assert. 63. & seqq. ubi assert. 66.* etiam tradit, quod Ecclesia non non noceat mala fides Prælati, si Capitulum habeat bonam fidem. An autem & qualiter Prælati talis ad purgandam conscientiam suam teneatur dimittere rem malâ fide possessam, tractat Panorm. *in c. fin. h. t. n. 41. post Gloss. fin. ibidem.*

18 *Quæritur VI.* Vtrum & quando actionibus & obligationibus cum mala fide, sive scientiâ alieni juris præscribi possit? Hanc quæstionem non minus utilem, quam difficilem accuratè tractat Panorm. *in c. fin. h. t. a. num. 8.* Covar. *in c. possessor. de R. J. in 6. p. 2. §. 11.* Arnold. Rath. *in Tr. de Usucap. c. 2. ab assert. 12. usque 35.* Placet compendiosa resolutio, quam ponit Paulus Layman *in Theol. Moral. lib. 3. tract. 1. c. 8. n. 12.* Obligationes, inquit, duplicis generis sunt; quædam enim suapte naturâ tendunt ad agendum, vel non agendum, v. g. qui rem alienam possidet, obligatur ad eandem suo domino reddendam: & qui ex mutuo, empto, aliave pactione debitor est, obligatur ad rem debitam alteri solvendam. Item in servitutibus urbanis obligatur aliquis v. g. ad ædificium altius non tollendum, fenestram in alterius hortum non aperiendam. Quibus omnibus hoc commune est, ut nullâ præscriptione tolli possint, quamdiu earum scientia adest, Aliæ verò obliga-

tiones sunt, quæ suapte naturâ duntaxat referuntur ad patiendum, vel onus subeundum, si ab altero agatur, petatur; quæ præscripti obligationes præscriptione extinguuntur, ob solam negligentiam sive cessantem actoris seu exactoris, et si obligatus interim obligationis probè conscientis sit. Exempla subjungit in legibus pœnalis obligantibus reum ad solvendam pecuniam ante judicis sententiam. In actionibus, jure civili inventæ, certoque temporis spatio definitæ sunt, v. g. actione adhibenti quanti minoris, &c. Item in servitutibus rusticis, quæ extinguuntur per solum usum tempore legibus definiti, et si præscribit, sciat alteri tale jus competere, itineris vel actûs per alienum fundum.

Hæc quidem resolutio Pauli Layman quoad hanc posteriorem partem circa obligationes, quæ in non faciendū seu in metuentia consistunt, communiter a DD. tribuitur; & videantur, quæ circa actionem personale dicemus in *lib. III. in Tit. V. de vendis. sub n. 39. vers. sed nunquam.* circa actionem redhibitoriam, & quanti minoris, in eodem *lib. Tit. de Empt. Vend. §. 2. sub. n. 19.*

Verum circa priorem partem & præscriptionem actionum personalium, tantum materia faciendi sunt, non omnes DD. conveniunt: etenim his quoque cum mala fide præscribi posse tradit Panorm. *in c. fin. h. t. n. 13. & 21. Valsq. illustr. Controv. lib. 2. c. 70. n. 3. vers. contrarium non partem.* & alij. Ratio illorum est, quod solum præscriptionibus cum mala fide, scientiâ juris alieni per SS. Canones derogatur, ubi hæc scientia constituit peccatum, dum possessor scienter contra voluntatem domini retinet rem alienam, quam restituere deberet: at vero in actionibus personalibus, tametsi debitor sciat se deb-

non tamen peccat non solvendo, quamvis creditor non exigit, ut ex communi præscriptionum est, ergo &c.

Unde sicut actioni pœnali, servituti rusticæ, actioni quanti minoris, redditionis, &c. propterea etiam scienter præscribitur, quia certo temporis spatio circumscriptæ, eo elapso ipso jure interire, atque extingui consentitur, at pariter lex voluit omnem actionem saltem lapsu 30. annorum ipso jure extingui. *Tex. in l. sicut 3. ibi: actiones 30. annorum juri silentio vivendi adversus non habeant facultatem.* item *in l. omnes. 4. ibi. nullum jus privatum vel publicum in quacunq[ue] persona, quod prædictorum 40. annorum extinctum est juri silentio, moveatur. C. de Præscrip. 30. annorum.*

Accedit ratio publicæ utilitatis & quietis, quæ generaliter præscriptionum jura suscipiunt: nam nisi actionum aliquis finis & terminus constitueretur, nemo à conventionibus & contentionibus judicialibus unquam securus erit, peribitque lapsu temporis defensionis copia, emorientur testes, injuriâ vel cæcitate temporis amittentur, aut consumuntur apochæ & alia literaria documenta, quibus solutio, transactio, compensatio, &c. probari potuissent. Quo spectat *Bulla Pij V. quam allegat Barbos. in cap. p[ri]m. l. 1. n. 8.* item constitutiones Regis Hispaniarum, & Galliarum relatæ à Covar. *in c. possessor. de R. J. in 6. p. 2. §. 11. n. 3.* ubi Dominus contra mercedem famulorum aut servientium biennio vel triennio præscribere potest, nisi famuli probent, se intra illud tempus mercedem petiisse, aut per scriptam obligationem debitum probare valeant, cum tamen Dominus utique non ignoret servientibus debitam mercedem.

Nihilominus contraria sententia non solum in conscientia tutior est, sed eam præju-

diciis Camera Imper. Spirens. receptiorem testatur *Myns. Cent. 4. obs. 6. Andr. Gail. Lib. 2. obs. 18. n. 7.* atque præter *Layman. d. c. 8. n. 12.* amplectitur *Covar. d. §. 11. n. 5. & 6. Arnold. Rath. d. c. 2. assert. 28. Barbosa in Collect. DD. ad c. fin. h. t. n. 7.* cum pluribus citatis ibidem.

Ratio legalis est, quia *d. c. fin. h. t.* tollitur omnis præscriptio, quæ est *cum conscientia rei alienæ.* Ratio verò rationis est, quia actiones personales v. g. ex mutuo, ex empto &c. competentes jure naturali inspecto semper durant, nisi solutio, aut remissio debiti interveniat, non minus, quam eodem jure naturali in realibus, & possessione rei alienæ perpetua est restituendi obligatio, ergo hæc obligatio salva æquitate Juris naturalis tolli non potest, nisi per aliquem modum eidem juri naturali conformem, cum omnis res eo modo dissolvi debeat, quo colligata est, *c. 1. X. de Reg. Juris. l. nihil tam naturale. 35. ff. de Reg. Jur.* non est autem juri naturali conforme, ut is, qui scienter debitum non solvit, quod omni jure solvere tenebatur, ex hoc solo liberationem consequatur: licet enim creditor (quod plerumque ex civilitate contingit non petierit, ipse tamen debitor suam obligationem per se satisfaciendi scivit, & morosi tantum ac tergiversatores debitores solent importunas exactiones expectare.

Præterea vel debitor habuit animum solvendi, vel non? Si habuit animum solvendi, non fuit in quasi possessione liberationis, sed creditori suam obligationis activæ possessorem integram reliquit; consequenter non fuit in conditione præscribendi, cum sine possessione non currat præscriptio. *cap. 3. de R. J. in 6. l. sine possessione. 25. ff. de Usurp. & usucap.* Si non habuit animum solvendi, non egit ex bona fide, omne autem, quod non est ex bona fide, peccatum est.

Ddd 2

est, nec cum eo præscriptio subsistit, ut ait Pontif. in di. 70 cap. fin. h. t.

Addit Joan. Dicatillo Lib. 2. tract. 1. disp. 1. dub. 12. n. 185. quod exactio debiti ex parte creditoris habeat speciem actûs meræ facultatis, potest ac solet fieri & non fieri, in quali actu non induci præscriptionem, superius in §. II. dictum. Quæ ratio saltem in aliquibus actionibus rectè procedit, ubi ex natura contractûs debitori datur dilatio voluntaria ad solvendum, ut in mutuo &c. non autem in aliis, ubi res confestim est restituenda, & creditor vel dominus, quamvis possit, tamen non solet differre actionem, alias ex hac ratione sequeretur, quod vix ulla obtineret præscriptio: quia semper dominus vindicans rem suam ab alio possessam contra oppositam præscriptionem replicaret, quod prius non vindicaverit, meri sui arbitrii & facultatis fuisse.

Videamus nunc, quid argumentis proprii sententia allatis responderi possit, quæ non levis ponderis esse haud diffiteor.

Ad primum igitur dicendum, scientiam juris alieni etiam in actionibus personalibus constituere peccatum, si debitor animum non solvendi, & solutionem quoquo modo subterfugendi habuerit. Si vero talis animum abfuerit, præscriptio cessabit, non quidem tam ratione peccati, quam ex defectu possessionis, & qualitate meræ facultatis, ut præmissum, quemadmodum commodatarius & depositarius minimè præscribunt rem commodatam aut depositam, licet sine peccato eam teneant.

Ad alterum, & quod leges civiles omnes actiones lapsu 30. annorum extinxerint, respondet Covar. d. §. 11. n. 6. vers. primum leges. eas esse Jure Pontificio antiquatas & correctas: si nimirum loquamur de talibus actionibus, quæ nascuntur ex obligationibus faciendi, & quarum debitores

non sunt ignari; quòd autem contra tam actiones possit liberatio bonâ fide præderi & præscribi, in quest. sequenti dicemus.

Circa instantias adjunctas sciendum, quòd actioni penali propterea etiam non ter præscribatur, quia ante sententiam Judicis nulla est in conscientia peccati obligatio.

In servitute rustica non est aliquando finiendi, sed merè patiendi obligatio, ob longum tempus non utens servitus, etiam si eam pro derelicta habuisse, neque hæc vera præscriptio concurrat, quam etiam ipso jure inducta; sicut idem quoque in privilegiis per non usum amissis committunt DD. Actioni quanti minoris redditoria, licet intra tempus anni semestris præscribi DD. concedant, tamen, id solum obtinere in foro non ad amputandas lites, non autem in interno, de quo reputatur iniquum, obligatio compenlandi damnum, quod grave esse potest, ex injusta læsione & qualitate contractûs, meritis ac præiustitiam commutativam illatum, tam vi tempore præsertim cum mala fide latur.

Tertium argumentum quosdam etiam DD. persuasit, ut leges civiles saltem in foro externo admiserint, quatenus illi Judex non teneatur post lapsum longi temporis, 30. scilicet aut 40. annorum penam aliquam sive realem, sive pecuniariam audire, interim tamen ex declaratione Canon. in d. c. fin. h. t. debitor propeus & agnosceus debitum, maneat in conscientia ad solvendum obligatus nulli præscriptione sive à SS. Canonibus, sive à legibus civilibus introductâ juvandus, vel aliis pluribus casibus, videlicet pacto non læsione infra dimidium &c. Jura de leg.

actionem ad multitudinem litium evitan-
dam, manente naturali & conscientia ob-
ligatione. Imò censet creditori contra
debitorem per denunciationem Evan-
gelicam in foro Ecclesiastico succurri, ut
docet Baldus in c. un. §. si quis per tri-
ginta. Si de Feudo fueris controver-
sa. Hadrian. Quod l. 6. art. 3. Pa-
norm. in d. c. fin. num. 22. & seq.
& saltem circa præscriptiones contra mer-
cedes famulorum & servientium legibus
Hispanicis & Galicis supra relatis inductas
admittit Arnold. Rath. d. cap. 2. assert.
72. & confirmat exemplo exceptionis
non numerata pecunie, quæ post bien-
nium opponi nequit, sicut traditur in
Tit. Inq. de Literar: obligat. Ad-
di possunt instantia, de præscriptione
contra actionem quanti minoris, red-
hibitoriam, aliasque similes temporales
à Jure Civili inventas, in quibus teste
Laym. d. lib. 3. tr. 1. cap. 8. num. 12.
cum Covar. d. §. 11. num. 7. & com-
mitti aliorum toleratur præscriptio cum
mala fide in foro externo etiam stante Jure
Canonico, cum tamen in his sit obligatio
facienda ex Jure & æquitate naturali procedens,
atque in his tam grave damnum pos-
sit actori imminere, & tanti interesse, quan-
tum in actione perpetua v. g. in mutuo aliquot
forenorum dec. Quibus tamen se opponit
Covar. d. §. 11. n. 6. asserens, in utroque fo-
ro leges civiles per canonicas esse sublatas;
illam verò eod. n. 6. vers. sextò. limitatio-
nem subiungit, quòd leges civiles possint
habere locum circa paratam & summariam
executionem, quæ vel de Jure communi, vel
ex statuto aut consuetudine (sicut in Austria
ad Chyrogaphum notà manu subscriptum
& signatum vulgò auf bekandeltliche Hand-
schrift und Verschafft) ad certas obligati-
ones conceditur: quia hic non ipsa a-

ctio tollitur, sed tantum executio dif-
fertur, durum enim foret post longissimum
tempus, ubi interim status rei varie potuit
mutari & confundi, neque omnium sta-
tim præsens est amplius memoria, mox si-
ne longiore causæ cognitione executione an-
nuere.

Et facit pro sententia Covar. quam sequi-
tur, ac præjudicium Camerae approbatam re-
fert Rath. d. c. 2. assert. 26. tex. in cap. fin.
b. t. ibi. nulla valeat absque bona fide
præscriptio tam canonica, quam civilis.
ubi, aiunt, illud verbum civilis, de foro
externo civili intelligendum esse: cum S.
Pontifex in materia peccati habeat potesta-
tem etiam in foro civili disponendi. c. no-
vit. 13. de Judicis. atque ex textu nostro
voluisse colligitur.

Relinquo utriusque partis rationes ponderandas Lectori studio. Sufficit interim nobis, etiam ex priorum DD. sententia legibus civilibus admittentibus præscriptionem cum mala fide in conscientia & foro canonico locum non esse. Illud tamen crederem ex æquitate Juris in priori sententia addendum, ut si per agentem post longissimum tempus aliqua justa causa proponeretur, ob quam actio tamdiu dilata fuerit, v. g. propter varias successiones & rerum mutationes, ei tantò facilius ex generali clausula Prætoris in l. 1. in fine. ff. Ex quibus causis majores. per restitutionem in integrum succurrendum fore, cum supposita mala fide ex parte rei conventi non possit opponi vera præscriptio, sed tantum quasi præscriptio, quæ non tendit ad acquisitionem vel peremptionem juris alieni, sed solum actionis denegationem.

Queritur VII. An, cum ex hæcenus dictis rara sit in actionibus personalibus præscriptio, vel ob propriam, vel ob defuncti malam fidem, saltem sint aliquæ actiones
Ddd 3 perfo-

personales, in quibus frequenter possit intervenire bona fides & prescriptio? Affirmant inprimis de actionibus noxalibus, & reliquis ex facto alieno competentibus: quales sunt illæ, quæ dantur contra inhabitatorem domus propter effusionem vel dejectionem domesticorum. §. 1. *Inst. de Oblig. quæ ex quasi delicto. & t. tit. ff. de his, qui effuderint.* ubi dominus vel inhabitator potest habere justam ignorantiam. Sed videtur posse non improbabiler dici, in his actionibus ne quidem malam fidem obesse ipsi domino vel inhabitatori, si propria culpa reus non sit, cum tales actiones, hoc ipso, quia ex quasi delicto, ac ex alienâ culpâ nascuntur, & ad cautiore reddendos homines introductæ sunt, nec contra heredem dantur, pœnalibus, quarum non est obligatio in conscientia ante sententiam Judicis, accenseat Layman. *in Theol. mor. lib. 3. tract. 3. p. 1. cap. 6. n. 2.* cum Petr. Navar. *de Restit. lib. 2. cap. 1. num. 35.* & Molina *disp. 713.*

In conditione autem indebiti, licet in ea civilis & naturalis obligatio sit restituendi, quod indebitè acceptum est, potest tamen sæpè dari prescriptio ex Titulo *Soluti*, accedente bonâ fide illius, qui accepit. Rath. *d. Tract. de Usucap. cap. 2. assert. 61.*

20 *Quæritur VIII.* An contra actionem hypothecariam à tertio possessore prescribi possit, licet per decursum possessionis sciverit rem alteri hypothecatam? Diverse sunt DD. opiniones; existimat enim Paulus Layman. *in Theol. mor. al. l. 3. tract. 1. cap. 8. n. 12. vers. eadem ratione* & post cum Dicastillo, *lib. 2. tract. 1. disp. 1. dub. 12. n. 211.* id probabiliter affirmari posse, dummodo in illum possessorem saltem ab initio res bonâ fide, & sine fraude translata sit, eò quòd hic tertius possessor ex sua persona non teneatur ad aliquid faciendum, seu præ-

standum creditori, sed tantùm ad restituendum, si res ab ipso fuerit per hypothecam actionem avocata. Verum hæc sententia displicet D. Arnold. Rath. *d. cap. 2. n. 10.* rationem assignat tum ex generali canonum constitutione non tantùm ab initio sed omni tempore bonam fidem requirunt, *cap. fin. b. t.* tum quòd ex contraria sententia sequeretur ipsam etiam debent principalem, licet non possit ob malam fidem quoad actionem personalem, potest tamen quoad actionem hypothecariam prescribere, cum quoad onus hypothecæ tantùm possessorum par sit onus & conditio. Addit quoque statutis Bavaricis cautum, ut vel ficta mala fides ex persona debitoris non nocet heredi in prescriptione hypothecæ. Aham demùm *n. 10.* insinuat rationem, quod cum tertius possessor nequeat conveniri, excusso prius principali debitore, non potest ita si debitor. C. de Pignoriis. ubi non videatur contra creditorem non valere agere, pignoris prescriptio currere.

Utram ex his sententiis quisque amplecti velit, non renitor, postulat tamen in theoria abstrahendo à statutis locorum non convincunt priorem improbabilem. Etenim ad *primum*, & quantum ad *secundum*, impediatur prescriptio; jam in præcedentibus dictum est, videlicet illa, quæ præter obligationem faciendi inducit peccatum, non quæ in sola patientia consistit. Quod autem Paulus Layman. in prescriptio hypothecæ saltem ab initio requiritur bona fides, & absentiam fraudis, opinor, non sensum habere, ne possessor utendo fraudem & volendo inultum creditorem privare hypothecæ reddat se ex proprio. Hæc positiva restituendi obligatio obnoxia hinc non solum bonæ fidei, quæ est essentia juris alieni, sed & fraudis scilicet

§. IV.
De Justo Titulo.

SUMMARI A.

22. Titulus quid & quomplex?
23. Tituli generales an & quando sufficiant?
24. Titulus pro herede an sufficiat?
25. Titulus putativus aliquando est justus.

Alia Summaria post §. V.

22. **T**itulus, qui ad præscriptionem requiritur, est *causa habilis ad transferendum dominium, vel usucapiendi conditionem*, veluti donatio, emptio, permutatio, legatum & similes, quibus, siquidem tradens sit dominus, transfert dominium, si non sit dominus, saltem usucapiendi conditionem præstat. Unde alij tituli, qui ex naturâ suâ non tendunt ad dominij translationem, sicut commodatum, depositum, &c. etiam ad usucapionem inhabiles sunt.

Est autem titulus alius *generalis*, alius *specialis*; generalis est titulus *pro suo*, & *pro soluto*; specialis, donatio, emptio, &c. Dicuntur illi generales tituli, quod cum his specialibus concurrant, quicumque enim pro emptore vel donato possidet, etiam pro suo & pro soluto possidet.

23. Poterit tituli generales, cum sint incerti, soli ordinariè non rectè allegantur ad præscriptionem sine suis specialibus, è quibus ortum habent. Sunt tamen casus, in quibus aliquis etiam ex solo titulo *pro suo*, vel *pro soluto* præscribere potest, idque tunc, si omnibus alijs titulis deficientibus, nihilominus possidens justam causam credendi habet rem suam esse, & in primis ex modis acquirendi de jure gentium, de quibus in tit. Inst. de Rerum divisione & acquir. ear. dom. velur, qui feram alterius vicum pro sylvestri cœperit: qui pecuniam securitatis causâ in terra defossam bonâ fide tanquam thesaurum apprehenderit, &c. Item qui rem suam ab alio præscriptam casu aliquo,

& illius præscriptionis ignarus rursus reperit. Successor quoque Præclatus res, jura ab Antecessore relicta ex titulo suo præscribere potest. arg. l. fin. ff. Pro suo. Glossa in cap. de quant. Ve veri. h. e.

Similiter evenire potest, ut aliquis in solo titulo *pro soluto* præscribat, si v. g. debitor rem alienam persolvat, & causa obligationis non exprimat, sed simpliciter v. g. dicat, quia patri tuo hanc rem causa debui, idè tibi eandem extolvam. Arnold. Rath. d. tract. de usucap. assert. 4. 5. & 9.

Circa titulum, *pro herede*, docet Arnold. Rath. d. c. 3. assert. 2. 3. & 4. licet videatur aut inutilis, si defunctus malâ fide fuit, quæ & ipsâ heredi nocet superflua, si defunctus rem bonâ fide titulo possedit, cum ex hoc ipso res præscribitur, procedat tamen in dubio, si de malâ fide defuncti non constet. Non verò ad præscriptionem ex hoc titulo *pro herede* rem defuncto commodatam, aut apud depositam, hæres bonâ fide jure hæredario tanquam propriam possederit, cum res in omne jus defuncti succedens cadit tenere rem eo modo, quo defunctus tenuit. l. cum hæres. ff. de Divers. temp. p. p. solo animo autem nullus possit hanc possessionem mutare. l. cum nemo. C. Acquir. poss. nisi aliquo facto interveniente domino possessionem, ei repositam renegando. Text. in d. l. cum hæres. ff. de §. sed tamen. 4. Inst. hoc tit.

Cæterum non tantum Titulus, qui vera intervenit, parit usucapionem, sed etiam aliquando Titulus putativus, qui errore putatur intervenisse, quamvis non intervenierit: talis enim Titulus, licet utpote nullus, nihil operari possit, quatenus inducit justam causam credendam.

suam esse, ideo Titulum pro suo, aut pro filio sibi tribuit. Iustus autem error est, qui calculatur ex facto alieno, scilicet ex persuasione eius, qui rem mihi tradidit v. g. servi, vel procuratoris, asserentis, se eam rem emisset, quod vulgo. 11. ff. Pro emptore l. fin. l. 1. ff. Pro suo, l. fin. ff. Pro legato. Non videtur, quod error falsæ causæ ulucapionem non pariat, ut dicitur in §. error. 11. Instit. l. 1. quia intelligitur de errore in facto proprio, adeoque iniusto, vel quando traditio non est secuta, cum non sufficiat opinari, nisi traditio aliquem possidorem constituat. Harp. in d. §. error. num. 2. Quondam autem & in quibus præscriptionibus titulus requiratur, §. seq. explicabimus.

§. V.

De Possessione legitimo tempore continuata.

SUMMARIUM.

- 16. Possessio quid & quomplex?
 - 17. Que possessio requiratur?
 - 18. Res mobiles quo tempore præscribantur, & quid, si sit Ecclesiastica?
 - 19. Res immobiles quo tempore præscribantur?
 - 20. Res immobiles Ecclesiæ quando præscribantur, & an requiratur titulus?
 - 21. Quod si res privati transeat ad Ecclesiam?
 - 22. Ecclesia Romana gaudet centenariâ præscriptione.
 - 23. Monasteria quædam sunt circa tempus præscriptionis privilegiata.
 - 24. Item cenarialis præscriptio que dicatur?
- Sub hac Rubrica 3. continentur, scilicet possessio, tempus legitimum, & possessionis continuatio, de quibus breviter magis præcipua referemus.

De Possessione.

Possessio est detentio rei vacue in communi existens cum animo eam sibi habendi. Is ergo, qui rem detinet tanquam

suam, vel jure aliquo utitur tanquam sibi competente, possidere dicitur; circa jura tamen incorporalia, quæ sub sensum corporeum non cadunt, sed tantum juris intellectum habent, quasi possessio vocatur. Est autem possessio alia naturalis, alia civilis. Naturalis est ipsa actualis rei insistentia, seu detentio. Civilis vero est ille animus rem possidendi tanquam suam. l. quocumque. 13. §. 1. ff. de Publ. in rem act. & l. si servus. 22. §. 1. ff. de Noxal. act.

Porro recepta est juris Regula, sine possessione non currere præscriptionem. c. 2. de R. J. in 6. l. sine possessione. 25. ff. de Usurp. & usucap.

Et quidem ad inchoandam præscriptionem utraque possessio concurrere debet; sed ad complendam etiam Civilis sufficit, licet possessor naturali excederit, vel eam ex causa absentia reliquerit, l. 1. §. per servum. 14. l. 6. §. 1. l. si id. 25. §. 2. ff. de Acq. poss. censetur tamen etiam amissa Civilis possessio, si naturali à tertio occupatâ prior possessor sciens & potens præparatoria recuperationis non fecerit, aut vacuum reassumere neglexerit. Vid. Cov. in Relect. c. poss. ff. §. 9. n. 4. de R. J. in 6. Arn. Rath, in Tract. de Usucap. c. 5. assert. 7. & 3.

Neque opus est, ut res à præscribente semper personaliter possideatur: quia possessio etiam per alium retinetur, qui principalis nomine rem habet, ut per Procuratorem, filium, servum, conductorem, usufructuarium, &c. l. 1. §. 5. cum seqq. ff. de Acq. poss. Plura de Possessione ejusque acquisitione & amissione vid. per text. & Interp. in tit. ff. & Cod. de Acquir. possess.

De Tempore legitimo.

Tempus ad præscriptionem requisitum est varium pro diversitate rerum & causarum.

Ecc

Distin-

Distinguendum imprimis inter res *mobiles* ac *immobiles*, atque inter possessorem cum titulo & sine titulo.

²⁸ *Res mobiles* cum titulo triennio præscribuntur. *princip. Inst. de Usucap. l. un. C. de Usucap. transf.* An etiam, si ad Ecclesiam spectent? Ita traditur in *Auth. quas actiones C. de SS. Eccles. & tradunt communiter DD. teste Rath. d. c. 5. assert. 14. Laym. in Theol. mor. lib. 3. tract. 1. c. 8. num. 13.* Item Panorm. & Host. in c. 1. *De in integ. rest.* putant æquius esse, ut sicut text. Jur. Can. inter mobiles & immobiles non distinguit, c. *illud. 8. h. t.* ita nec nos distinguere debeamus *l. de pretio. 8. ff. de Publ. in rem. Act.* non attendendo *d. auth. quas actiones.* cum sit constitutio Civilis circa Ecclesias inefficax. c. *Ecclesia. de Const.* Quorum sententia saltem circa mobilia pretiosa absque solennitate alienari prohibita videtur valde probabilis; nam & præscriptio alienationis species est. *l. alienationis. 28. ff. de V. S.* ergo sicut in alienatione mobilia pretiosa comparantur immobilibus: ita etiam in præscriptione. Addi etiam potest, quòd authentica in Cod. positæ tantum probent, quantum novellis correspondent, ex quibus desumptæ sunt, at verò *d. auth.* habet plura admixta, quam *Nov. 131. c. 6.* unde desumpta est, nec ibi Imper. circa triennij præscriptionem aut mobilia meminit.

Sine titulo res mobiles 30. ann. spatio præscribi docet Vallens. *hoc tit. §. 6. n. 3. Laym. d. n. 13.*

²⁹ *Res immobiles* (quibus accensentur iura incorporalia) si ad privatum pertineant, cum titulo præscribuntur 10. annis inter præsentés, & 20. inter absentes, *l. 1. Cod. de pres. longi temp.* & hæc dicitur *longi temporis* præscriptio. Dicuntur autem præsentés, qui in eadem Pro-

vincia habitant: absentes, qui in diversis five deinde res in eadem Provincia five alibi; quod si quis partim abfens fuerit, partim præfens, semper tempus absentia duplicari debet. Ita si v. g. præsentia fuerit 8. ann. & absentia 2. ad eandem præscriptionem præter illos 8. anni 4. anni requirentur. *l. cum longi. 2. h. t. c. 1. Auth. quod si quis. Cod. de pres. longi temp.*

Sine titulo res immobiles 30. ann. spatio præscribuntur, nec adhibetur exceptio inter præsentés & absentes, *l. 1. Præscript. 30. an.*

Et hæc circa res privatorum ita habent. At si res immobilis vel jus ad ad Ecclesiam pertineat, olim quidem ann. spatium aliquando sufficiebat, *per c. 1. de quatuor. 3. h. t. hoc tit. c. 1. l. 1. h. t. c. 2. eod. in 6. Nov. c. 1. auth. quas actiones. C. de SS. idemque locum habet in legatis autem ad alias pias causas. d. Nov. 131. c. 6. Pan. in c. 2. h. t. n. 10.*

Titulus tamen in hac præscriptione aliter requiritur, quam si præscribitur *Jus commune contrarium, vel cum presumptio habeatur*, ut dicitur *d. c. 1. h. t. in 6.* Quæ verba non de contrarietate vel presumptione intelliguntur. Covar. *Variar. Resol. lib. 1. c. 17. n. 10.* de presumptione cum forti resistentia propter graves quasdam inconvenientes contrario secururas, veluti si intra Parochiam præscribantur decima, & dictum est in *Lib. 1. Tit. de Elect. h. t.* Et circa præscriptionem rerum Ecclesiarum malè alienatarum videantur inferius in *Tit. de Rebus Eccles. h. t. num. 22.*

Sed quid, si res alicujus privati pro-

ad Ecclesiam spectare incipiat, & con-
tullum privatum jam 5. anni elapsi sint,
quædam adhuc tempus requiritur, ut hæc
præscriptio contra Ecclesiam compleatur?
Vultur saltem spatium 35. ann. requiri,
ut ea conjunctim cum illis 5. qui contra
privatum lapsi sunt. 40. fiant. Sed verius
est tantum 20. annos desiderari, cum media
solam præscriptio absit, & media jam con-
tra privatum completa sit. Sylv. V. præ-
scrip. q. 7. Molina de I. & I. Tract. 2.
disp. 72.

12. Contra Ecclesiam Romanam non nisi cen-
tenaria præscriptio admittitur. c. ad audi-
entiam. 13. cap. si diligenti. 7. in fin. h. t.
c. 2. Ed. in d. de aut. quas actiones.
Sed quid de Ecclesiis exemptis, & rebus
earum? Distingunt DD. an de jure ex-
emptionis agatur, vel de rebus ad Ecclesiam
exemptam spectantibus, ita ut priore casu
tangente principaliter jus Romanæ Eccle-
siæ non nisi centenaria præscriptio admit-
tatur arg. text. in cap. cum dilecta. 4. de
Confirm. ubi. & d. c. ad audientiam.
Rath. d. Tract. d. Usucap. c. 5. assert. 28.
Chokier de Jurisd. Ord. in exempt. p. 1.
q. 35. n. 3. & p. 3. q. 12. n. 4. & seqq. po-
teriore autem etiam quadragenaria suffi-
cit. Rath. d. l. Covar. in Relect. d. c. Pos-
s. p. 2. §. 2. num. 6.

13. Accert etiam Rath. d. c. 5. assert. 35. Mo-
nasteria quadam & Ordines specialiter esse
privilegiatos, ut majori, quam 40. ann. præ-
scriptione gaudeant, & ita Monasteriis Be-
nedictinorum ab Eugenio IV. sexagenari-
am, Ordinibus mendicantium, & Ordini
Cisterciensium primum in Hispania, & de-
inde per communicationem in superiori Ger-
mania centenariam præscriptionem à di-
versis Pontificibus esse concessam. Adde et-
iam Molin. d. disp. 72. Less. Lib. 2. de I. &
I. t. 4. aut. 8. num. 25.

14. Immemoralis præscriptio dicitur illa,

quando possessio tamdiu duravit, ut initium
ejus hominum memoriam excoleserit. c. su-
per quibusdam. 26. de V. S. l. 3. §. ductus
agna. 4. ff. de Ag. quotidiana. Et tunc
potissimum requiritur, quando resistentia
Juris est contra præscribentem, neque is ti-
tulum habet. c. 1. h. t. in 6. etque in jure
maximæ Authoritatis, & vim privilegii
(in subiecto tamen capaci possessionis) ha-
bere asseritur, Gloss. in d. c. super. quibus-
dam. neque comprehendi statuto aut lege,
generalibus tantum verbis excludente præ-
scriptionem per clausulam: non obstante
præscriptione & c. Laym. d. e. 8. n. 15. Ad-
vertunt Practici, eam probari per testes, cui
saltem per 40. annos testantur de visu vel
sensu proprio, & de cætero etiam à suis ma-
joribus semper audierint rei statum sic fuisse.
Cravetta de Antiq. temp. p. 4. sect. ab-
solutis differentiis Myns. Cent. 1. olf. 36.
de qua præscriptione plura dicemus in tit. de
Decimis §. 2.

Contra fiscum aliquando locum habet
præscriptio longissimi temporis, ut in bonis
ei incorporatis, §. res fisci. 9. ubi Gloss. &
DD. Inst. de Usucap. Aliquando quadriennii,
ut in bonis sine hærede legitimo vacan-
tibus & fisco denunciatis l. 1. C. de Qua-
drien. præscript. Aliquando quinquennii,
ut in bonis ob delictum commissis, l. 2. C. de
Vectigal. Barth. C. de Apostatis. Circa
fiscum tamen Ecclesiasticum & bona propter
crimen hæresis confiscanda vid. cap. 2.
h. t. in 6.

Contra delicta regulariter præscribitur
20. annis, non tantum quoad accusatio-
nem, sed etiam ex communiori quoad in-
quisitionem, teste Claro lib. 5. sent. §. fin.
quest. 61. num. 2. Farin. in Praxi Crim.
de Inquisit. lib. 1. tit. 1. quest. 10. num. 3.
imo contra adulterium & delicta carnis,
nisi fuerint specialiter excepta, quinquen-
nario, l. quinquennium. 31. ff. ad l. Fuliam
de ad-

de adul. l. adulter. 5. Cod. eod. Rath. d. cap. 5. assert. 21. Laym. d. cap. 8. num. 16. vers. dico VIII.

De Continuatione Possessionis.

PRÆTER tempus legitimum requiritur insuper, quòd possessio fuerit continua, id est, nunquam interrupta. Ubi ante omnia notandum, differentiam inter *dormitionem* & *interruptionem* esse: si enim dormiat præscriptio, tunc illud solum tempus, quo dormivit, subducitur, & prius cum postremo conjungitur: si verò interrumpatur, in posterum de novo inchoanda erit.

Dormit autem præscriptio tempore vacantis Ecclesiæ, quæ mortuo Prælate, vel eo in schisma vel hæresin lapsa censetur carere legitimo defensore, cap. de quarta. 4. & cap. auditis. 15. h. t. c. 1. & ult. Ne sede vacante. Item pellis grauantis tempore vel fœventis belli, modo ex his causis homines latere & tribunalia clausa esse soleant: quia generaliter non valenti agere non currit præscriptio, c. primâ actione. 13. caus. 16. q. 3. c. cum per bellicam. 1. caus. 34. q. 1. Paroym. in c. illud. 8. n. 5. & c. transmissa. 10. n. 4. h. t.

Interrumpitur autem præscriptio naturaliter aut civiliter. Naturaliter tunc, quoties unum ex substantialibus ejusdem requisitis ex post facto & verè deficit, si scilicet ex post facto possessor, qui hæcenus putavit se habere titulum, cognoscat se eum minime habere: vel aliunde in notitiam juris alieni perveniat: vel possessionem naturalem & civilem etiam per injuriam alterius amittat. Civiliter verò tunc interrumpitur, cum nullum quidem ejus requisitum verè & à parte rei deficit, juris tamen subtilitate & actione censetur deficere, idque ex communiori sententia non tantum per litis contestationem, sed etiam per libelli oblationem,

& citationem, per textum in l. 2. & l. 3. Cod. de Annali excepti. Rath. d. c. 5. assert. 78. Extrajudicialis autem denotatio ordinariè præscriptionem non interrumpit, quia hunc effectum à jure non habet, & non tenetur possessor alteri statim credere, & dicit rem ad se pertinere, nisi tam evidens documenta exhibeat, ex quibus nemo prudens de jure ipsius dubitare possit: non enim induceret veram malam fidem, & tantum civiliter, sed etiam naturaliter interrumpet præscriptionem.

Porro naturalis & civilis interrumpitur quantum ad effectum, duas notabiles habet differentias. Prima est, quòd naturalis interruptio se habeat respectu omnium defensorum, & absolute præscriptionem interrumpat. Text. & Interpr. p. in l. naturaliter. 5. ff. de Usurp. usucap. Civilis verò interruptio tantum se habet respectu us, qui litem movit. Unde si & is non sit verus dominus, & interim contra verum dominum tempus elapsum sit, præscriptio completa, quamvis ille, qui dominus non erat, circa eam rem litem movit. l. 2. Cod. quibus res judicari non possunt.

Alterâ differentia est, quòd possessio præscriptio naturaliter interrumpitur de novo inchoanda sit: econtra civiliter interrumpitur tunc demum interrupta maneat, si sententia condemnatoria contra possessorem fuerit, si verò possessor victoriam obtinuit, vel per pactum aut transactionem à lite cessum sit, perinde tunc possessionis continuatio habetur, ac si his mora nunquam fuisset. Rath. dicto cap. 5. assert. 78. 81. Felin. in cap. illud. 3. culum. 6. Layman. d. c. 8. num. 19. Quod si sponte litem intermiserit, & instanti lapsum triennij perempta sit, interruptio civilis is erit effectus, quòd actio

quos perpetuetur. *fin. Cod. de Præscript.*

Notandum tandem non requiri, ut una eademque persona continuet possessionem, sed iure na constitutum esse, quod possessio de persona in personam continuari possit, & donatore in donatarium, à testatore in heredem vel legatarium à venditore, in emptorem, aut ex alio iusto titulo successorem. hanc intelligitur non tantum de primo succedere, sed etiam de remotioribus, ut etiam in §. 4. & 5. possessio continuetur, modo apud nullum medium interrupta fuerit. *L. iun. §. 1. ff. de Divers. temp. rescript.* Demum adnotandum, quod probatis extremis possessionis scil. initio eius & tempore litis, vel præscriptionis finitæ præsumi mediam, sive medij temporis possessionem, nisi adversarius contrarium ostendat, doceat *Covin. d. c. possessor. p. 2. §. 1. n. 1. R. I. in C. Rach. ad. l. 5. offeret. 57.* apud quem hæc materia prolixius videatur.

TITULUS XXVII.
De Sententia & re judicata.

SUMMARY.
1. Quando hæc conclusio in causâ.
2. Quæ pars in causâ concludere nolit præfixo à Jure termino, eoque elapso, causa pro conclusa habetur.

Post probationes & exceptiones absolutas, demum ad sententiam & terminationem litis devenitur: ita tamen, si prius a partibus in causâ conclusum fuerit. Puto hæc conclusio in causâ tam ore tenus, quam scripto fieri potest? nec enim alia solemnitas requiritur, quam ut mens concludere, & ulteriori probationi renunciare, volumus, verbis, literis, aut, quocunque modo declaratur. Unde non tantum expressè,

sed etiam tacitè in causâ concludi potest, si nimirum partes nullâ factâ formali renunciatione simpliciter à probationibus desistant, & à Judice sententiam postulent.

Vulgaris concludendi formula est, quod partes in ultima sua scriptura adjungat, quod hisce *in causâ concludere* & se ad sententiam submittere velint. Deinde etiam *conclusio in causâ* potest fieri *purè & sub conditione*. Sub *conditione* tunc concluditur, si is, qui prior concludit, adiciat hanc protestationem: quod *non aliter* concludere intendat, quam si etiam adversarius concluderit, & in sua Scripturâ nihil novi posuerit; item aliquando conclusioni adicitur conditio, nisi *nova probationes* vel *nova instrumenta* reperta fuerint. Sed quid si una pars in causâ concluderit, & altera concludere nolit? R. Judicem debere certum terminum præfixere, intra quem pars altera concludat, & nisi concluderit, tunc causa pro conclusa habebitur. Prædictus autem terminus licet olim fuerit determinatus, ut esset unius vel alterius mensis (tamen hodie sicut omnes alie *arbitrationes*) est arbitrarius. Speculator *in tit. de Renunt. & conclus. num. 1.* Plura de hac conclusionem in causâ ejusque effectu videantur tradita à me superius in *tit. de Fide instrument. §. 7. a n. 48*

§. I.
De Sententia ejusque requisitis.
3. Sententia est alia definitiva, alia est interlocutoria, & earum differentia.
4. Quare sententiam interlocutoriam Juxta revocare possit, non autem definitivam.
5. Sententia definitiva, si ipso jure nulla sit, aut ex falso instrumentis aut corruptis testimoniis hæc sit, ab eodem Judice retractari potest.
6. Quæ solemnitates ad sententiam de Jure requirantur.
7. Sententia debet esse conformis libello: nisi ubi causa res aliud exigat.
Ecce 3 §. Senten-